

12. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Географія. 6-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf> (дата звернення: 20.06.2024).

13. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Навчальні програми для 10-11 класів. Географія. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 12.06.2024).

14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 №563 «Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0563729-23#Text> (дата звернення: 20.06.2024).

15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/ca0/d35/66aca0d35fbf4463777818.pdf> (дата звернення: 07.08.2024).

16. Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> (дата звернення: 20.06.2024).

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2024/2025 Н.Р.

У 2024/2025 навчальному році економіка викладатиметься на профільному рівні в **10-11 класах** за навчальною програмою, що затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 №1407. Змістом пояснювальної записки до навчальної програми визначено компетентнісний потенціал предмета, мета й основні завдання курсу економіки у старшій школі [6].

У 10-11 класах закладів загальної середньої освіти пропонується працювати за підручниками, які отримали гриф «Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України». Електронні версії підручників для вивчення курсу розміщено в електронній бібліотеці ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» [2].

Систематизовану добірку навчально-методичного забезпечення розміщено на сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» [1].

Використання навчальних посібників, зошитів з друкованою основою, що доповнюють зміст підручників, є не обов'язковим і може мати місце в освітньому процесі лише за умови дотримання вимог щодо уникнення перевантаження учнів та добровільної згоди всіх батьків учнів класу на фінансове забезпечення.

У 10 класі курс «Економіка» (105 годин, 3 години на тиждень) охоплює 2 розділи.

Розділ I «Фундаментальні поняття економіки» знайомить учнів з такими темами: *«Завдання економічної науки та її значення в житті суспільства і людини», «Зміст основних економічних явищ та процесів», «Споживач в економіці. Економічні потреби та економічні інтереси», «Проблема обмеженості ресурсів та вибору виробника», «Відносини власності», «Економічні системи. Особливості економічного кругообігу»,* де учні знайомляться з роллю економічної науки в житті людини та суспільства. Опрацювавши розділ, здобувачі освіти навчаються:

- розрізняти суб'єкти та об'єкти економічних відносин, методи економічного дослідження;
- наводити приклади переваг, які надають людині економічні знання;
- характеризувати зв'язки економічної науки з іншими науками та етапи еволюції поглядів на предмет економічної науки;
- застосовувати алгоритм раціонального прийняття рішення для споживчого, підприємницького та громадського вибору.

Розділ II «Фундаментальні процеси та явища ринкової економіки» передбачає ознайомлення з темами: *«Ринкове вирішення основних проблем економіки: що, як, для кого виробляти», «Гроші в ринковій економіці», «Основні параметри ринку: попит, пропозиція, ринкова ціна», «Еластичність попиту і пропозиції та застосування знань про еластичність в практичній діяльності», «Ринкова структура: особливості різних ринків», «Доходи у ринковій економіці».* Вивчення означених тем допомагає учням:

- визначати переваги та обмеження організації економіки на ринкових засадах;
- розрізняти ознаки досконалої конкуренції;
- наводити приклади прояву досконалої та недосконалої конкуренції;
- характеризувати зміст принципу «прихованої руки ринку».

Програмою в 10 класі передбачено виконання *5 практичних робіт*, обов'язковими для оцінювання є 2 практичні роботи за семестр. Тематика практичних робіт надається в навчальній програмі [5].

У **11 класі** курс «Економіка» (105 годин, 3 години на тиждень) є логічним продовженням курсу економіки, що вивчався у 10 класі та охоплює 3 розділи:

- **Розділ III** «Підприємство та підприємницька діяльність» (у ході опрацювання розділу передбачено усвідомлення кожним старшокласником розуміння, що підприємливість – це здатність до самостійних, неординарних, нетипових дій, тому в ринкових умовах практично всі люди мають бути підприємливими, але це не означає, що всі повинні й можуть бути підприємцями);

- **Розділ IV** «Національна економіка та роль уряду у її функціонуванні»;

- **Розділ V** «Світова економіка та інтеграційні процеси».

Ознайомлення з **розділами IV та V** розкриє закономірності функціонування національної економіки як цілого, роль уряду в забезпеченні цієї цілісності та його інструменти впливу на економіку, дозволить усвідомити та критично оцінити важливість міжнародної економічної інтеграції й особистої участі в ній країн світу, формування торгівельних відносин України з іншим світом на засадах гарантування економічної безпеки національної економіки, конкурентні переваги України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної сировини і металів: запаси мінеральних ресурсів, місце України в системі міжнародних економічних відносин та потребу майбутніх змін, переваги та загрози для національної економіки від глобалізації.

Програмою в 11 класі передбачено виконання *8 практичних робіт*, обов'язковими для оцінювання є 2 практичні роботи за семестр.

Практичні роботи з економіки є особливою формою, способом і засобом перевірки та оцінювання результатів навчання. Під час виконання практичних робіт удосконалюються навички опрацювання й обробки статистичних даних і фактичних матеріалів, уміння

характеризувати й порівнювати економічні явища, виявляти загальні економічні закономірності, встановлювати зв'язки й залежності, робити висновки, складати прогнози, удосконалювати навички графічної грамотності, розвивати логічне мислення, творчі й підприємницькі здібності, формувати вміння працювати з різноманітними інформаційними ресурсами.

Деякі рекомендації щодо проведення практичних робіт:

- план виконання практичної роботи розробляється вчителем і пропонується учню перед початком роботи;

- підсумки практичних робіт оприлюднюються у класі й оцінюються вчителем;

- практичні роботи можуть виконуватись окремим учнем або групою учнів у позашкільний час;

- на аналіз виконаної практичної роботи й підведення підсумків у класі відводиться 1 година.

Письмові роботи з економіки, у тому числі тематичні, що виконуються протягом семестру, після завершення вивчення теми можуть виконуватися в різному форматі. Підсумкова контрольна робота – одна на рік – виконується письмово і є обов'язковою. Рекомендуємо в письмову роботу включати тестові завдання та економічні задачі. Завдання письмової роботи добираються вчителем.

Під час навчання економіки в педагогічній діяльності важливим залишається проведення обов'язкового оцінювання навчальних досягнень учнів: поточне, тематичне й підсумкове, а основним видом оцінювання – тематичне. На основі тематичних оцінювань, що є результатом поточного оцінювання, виставляється семестрова оцінка, а на основі семестрових – річна, при цьому оцінюються реальні досягнення учня, а не його середній бал [6].

Інформатизація освітнього процесу суттєво впливає на зміст, організаційні форми й методи навчання та управління навчально-пізнавальною діяльністю, спричиняє істотні зміни в діяльності учнів. Завдяки використанню мультимедійних, інтерактивних технологій, інтернету можливості сучасного уроку значно розширюються. Інтернет-ресурси допомагають учителям економіки бути більш ефективними та надавати учням цікаві й актуальні знання про світову й національну економіку, дозволяють оновлювати уроки згідно з сучасними трендами й подіями. Проте важливо пам'ятати, що використання цих сервісів має бути належним і безпечним; необхідно дотримуватись авторських прав

та етичних стандартів при використанні інформації з інтернету.

Рекомендуємо декілька інтернет-ресурсів:

- Портал споживача: www.consumerinfo.org.ua;
- Державна служба статистики України: www.ukrstat.gov.ua;
- Національний банк України: www.bank.gov.ua.

Згідно з Дорожньою картою впровадження реформи НУШ у базовій та старшій школі з вересня 2024 року розпочинається пілотне викладання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» для здобувачів і здобувачок освіти у 8 класі [3]. А у 2025/2026 навчальному році відбудеться запровадження цього курсу в усіх закладах загальної середньої освіти України. Школярів навчатимуть правил платіжної безпеки, познайомлять із податковою системою України та розкажуть, як ухвалювати ефективні фінансові рішення. Для впровадження курсу фахівці НБУ вже створили *модельну програму*, на основі якої розробляють необхідні навчальні матеріали для школярів і педагогів. Змістом пояснювальної записки до навчальної програми визначено компетентнісний потенціал предмета, мета й основні завдання курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» [4]. Так за програмою для 8-9 класів НУШ у 8 класі на вивчення фінансової грамотності й основ підприємництва передбачено 17 годин. Зокрема, у межах курсу школярі й школярки розглядатимуть такі основні теми:

- розвиток фінансової культури;
- основи фінансової грамотності людини.

Курс для 9 класу є ширшим (35 годин) і охоплює наступні теми:

- гроші та їхнє призначення;
- банківські й небанківські фінансові установи;
- базові фінансові послуги;
- захист прав споживачів фінансових послуг;
- основи підприємництва;
- проєкт «Шкільне підприємництво» – від ідеї до реалізації (практичний кейс).

Для підвищення обізнаності педагогів з питань фінансової грамотності НБУ створив Центр фінансових знань «Талан» [7]. На платформі проєкту вчителі можуть знайти:

- навчальні програми;
- інформацію про заходи для дітей і педагогів;
- безплатні навчальні матеріали з фінансової грамотності й підприємництва.

Серед матеріалів є методичні рекомендації, як інтегрувати вивчення фінансової грамотності в уроки музики, англійської мови чи фізкультури.

Список використаних джерел та літератури

1. Інформаційний сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> (дата звернення: 20.06.2024).
2. Інформаційний сайт Інституту модернізації змісту освіти «Електронна бібліотека». URL: <https://lib.imzo.gov.ua/posbniki-ser-shklna-bloteka/osnovispozitivchikh-znan-obiramo-kulturu-zdorovogo-spoysivannya-posbnik-ser-shklnabloteka-dlya-7-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti> (дата звернення: 20.06.2024).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р). URL: <https://cutt.ly/PXrsKAs> (дата звернення: 20.06.2024).
4. Модельна навчальна програма «Підприємництво і фінансова грамотність. 8-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/navchalna-programa-8-9-kl-nbu-finansova-gramotnist-gruden-2023.pdf> (дата звернення: 20.06.2024).
5. Навчальна програма з економіки (профільний рівень) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена наказом Міністерства освіти і науки №1407 від 23 жовтня 2017 року. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58882/> (дата звернення: 20.06.2024).
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 №1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти». URL: <http://surl.li/csinr> (дата звернення: 20.06.2024).
7. Центр фінансових знань «Талан». URL: <https://talan.bank.gov.ua/fingramotnist#navchalni-programy> (дата звернення: 20.06.2024).